

11. **Uhlenberg E.** Empfehlungen fuer eine naturnahe Bewirtschaftung von Buchenrein-und-mischbestaenden in Nordrhein-Westfalen / E. Uhlenberg. – Muenster : Wald und Holz NRW, 2006. – 54 s.

WOOD STOCKING IN PLAIN BEECH FORESTS IN CONTEXT OF SUSTAINABLE FOREST MANAGEMENT
MYKLUSH S. I., Dr. Habil

Ukrainian National Forestry University

Considering multifunction meaning of forests and ability of natural regeneration of beech stands, it is necessary to accomplish gradual transition to selective form of silviculture in such forests. It will enable efficient usage of yield of beech wood of expedient structure with an orientation on purpose-oriented trees and will secure demand of high-quality rough assortments.

Key words: *beech, plain forests, yield, forest usage, forest resources.*

ЗАГОТОВКА ДРЕВЕСИНЫ
В РАВНИННЫХ БУКОВЫХ ЛЕСАХ
В КОНТЕКСТЕ УСТОЙЧИВОГО ЛЕСНОГО
ХОЗЯЙСТВА

МИКЛУШ С. И., доктор с.-х. наук
Национальный лесотехнический университет Украины

Учитывая многоцелевое значение лесов и возможность возобновления буковых лесов естественным путем, необходимо постепенно обеспечить переход к выборочному хозяйствованию в них. Это позволит эффективно использовать прирост древесины буковых насаждений оптимальной структуры, ориентированной на целевые деревья, удовлетворит потребности в качественных крупных сортаментах.

Ключевые слова: *бук лесной, равнинные леса, прирост, лесопользование, лесные ресурсы.*

УДК 630* 67

ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ЛІСОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА В СИСТЕМІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ

А. С. ТОРОСОВ, канд. екон. наук,
І. М. ЖЕЖКУН, канд. екон. наук,
Є. С. ЗУЄВ

Український науково-дослідний інститут лісового господарства та агролісомеліорації ім. Г. М. Висоцького

Визначено основні напрями дослідження рівня фінансових показників діяльності лісогосподарських підприємств. Запропоновано оригінальну модель інтегрального оцінювання фінансового стану підприємств лісового господарства лісозабезпечених регіонів в системі антикризового управління.

Ключові слова: *діагностика, фінанси, аналіз, антикризове управління, лісогосподарське підприємство.*

Реформування економічної та фінансової систем лісового господарства з метою забезпечення самоокупності та прибутковості лісогосподарської діяльності потребує постійного спостереження за їх фінансово-економічним станом і здатністю виконувати покладені на них господарські, екологічні та соціальні функції. Раціональне планування, організація та контроль поточної лісогосподарської діяльності сьогодні мають здійснюватися з використанням сучасних методів діагностики, моніторингу та прогнозування небажаних економічних явищ та процесів. Аналіз у динаміці показників фінансово-економічного стану підприємств за декілька років

дає змогу поліпшити фінансовий стан підприємства та ефективність операційної діяльності в майбутньому. Тому аналітична робота з вивчення стану та динаміки економічних показників є необхідною складовою ефективною антикризовою стратегією розвитку підприємства.

Основними завданнями економічної діагностики як функції антикризового управління підприємством є своєчасне виявлення ознак кризового стану, створення необхідного підґрунтя для його подолання з метою забезпечення фінансової стійкості окремого суб'єкта господарської діяльності у конкурентному ринковому середовищі, сприяння формуванню відповідного управлінського та господарського механізму запобігання кризовим явищам у майбутньому.

Дослідженню методичних проблем здійснення фінансово-економічної діагностики присвячено праці багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців, таких як В. О. Мец [7], Т. В. Головка [5], М. І. Баканов та А. Д. Шеремет [3], А. В. Матвійчук [6], М. В. Білошкурський [4], К. С. Салига [8]. Науково-методичні засади теорії антикризового управління розроблено такими відомими вченими, як О. А. Сметанюк [10], З. Є. Шершньова [2], І. Ансофф [1], Є. А. Уткін [11], А. К. Свірідов [9]. Для оцінювання ефективності існуючого економічного механізму функціонування лісового господарства необхідні подальші наукові дослідження у науково-теоретичному і практичному аспектах.

Специфіка лісового господарства, а саме – велика тривалість виробничого циклу та сезон-

**Показники ліквідності та платоспроможності лісогосподарських підприємств
Східного Полісся за 2003–2007 рр.***

Показники	Державні лісогосподарські підприємства							
	Н.-Сіверський	Семенівський	Холми-нський	Корюківський	Чернігівський	Шосткинський	Кролевецький	Свеський
1. Загальний коефіцієнт покриття	1,150	2,140	1,614	1,379	0,978	0,466	0,678	1,407
	1,250	2,080	1,516	1,582	0,891	0,808	0,822	3,423
	1,240	1,700	1,651	1,275	0,498	0,670	1,239	1,999
	1,245	1,724	1,327	0,818	0,579	–	1,192	2,714
	1,197	1,828	1,198	–	–	–	–	–
2. Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,444	0,798	0,422	0,376	0,627	0,155	0,220	0,747
	0,453	0,848	0,367	0,447	0,373	0,223	0,196	1,571
	0,206	0,585	0,316	0,282	0,222	0,152	0,204	1,072
	0,156	0,834	0,306	0,121	0,320	–	0,225	1,126
	0,389	1,024	0,381	–	–	–	–	–
3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,002	0,253	0,158	0,004	0	0,007	0,010	0,206
	0,044	0,490	0,131	0,106	0,002	0,013	0,118	0,684
	0,005	0,439	0,056	0,008	0,005	0,003	0,053	0,766
	0,004	0,545	0,086	0,006	0	–	0,166	0,816
	0,006	0,650	0,074	–	–	–	–	–
4. Коефіцієнт розрахункової платоспроможності	0,524	0,939	0,636	0,660	0,590	0,176	0,340	0,953
	0,515	1,027	0,494	0,850	0,393	0,366	0,326	2,130
	0,377	0,879	0,413	0,507	0,233	0,241	0,588	1,456
	0,368	1,129	0,335	0,151	0,345	–	0,531	1,726
	0,589	1,248	0,474	–	–	–	–	–
5. Коефіцієнт ліквідної платоспроможності	0,931	0,907	1,132	1,007	0,772	0,347	0,476	1,147
	0,867	0,921	1,090	1,241	0,530	0,795	0,535	1,163
	0,727	0,931	1,080	1,000	0,350	0,628	0,716	1,192
	0,903	–	–	0,702	0,430	–	0,161	1,221
	0,838	–	–	–	–	–	–	–

* У рядках таблиці показники послідовно відповідають рокам: 2003, 2004, 2005, 2006, 2007.

ність проведення низки лісогосподарських робіт і заходів, ставить особливі вимоги до підприємств стосовно структури капіталу, рівня показників ліквідності та платоспроможності, оборотності, забезпеченості матеріально-технічними засобами тощо. Втрата лісогосподарськими підприємствами стабільності та міцності фінансового стану має не тільки економічні наслідки – унеможлиблюється своєчасне проведення у повному обсязі необхідних лісогосподарських робіт та заходів, що може призвести до недостатнього освоєння лісосічного фонду, втрати цінної деревини, погіршення товарної і сортиментної структури деревостанів, ослаблення їх екологічних та санітарно-гігієнічних функцій тощо. Отже, моніторинг основних фінансово-економічних показників діяльності лісогосподарських підприємств має дуже важливе значення, оскільки їх низький рівень може привести до відсутності у підприємств засобів для розвитку виробництва, подальшої неплатоспроможності й, зрештою, до банкрутства, а надлишковий буде перешкоджати зростанню, обтяжуючи витрати підприємства зайвими запасами й резервами.

Дослідження рівня фінансових показників підприємств лісозабезпечених регіонів країни, зокрема Новгород-Сіверського Полісся, дозволяють стверджувати про наявність позитивних тенденцій, пов'язаних зі збільшенням вартості майна лісгоспів, обсягів їх виробничого потенціалу, щорічним

зростанням обсягів реалізації продукції, фінансових результатів від операційної діяльності. З іншого боку, значними коливаннями між окремими підприємствами (а в певних лісгоспах і за роками) або переважно негативними тенденціями в більшості лісогосподарських підприємств регіону в аналізованому періоді характеризувались динаміка стану основних засобів (рівнів зносу, оновлення, списання), залежність від позичених коштів, обсягів власного обігового капіталу, рівнів ліквідності та платоспроможності (табл. 1), поточної фінансової стійкості, прибутковості та рентабельності реалізованої продукції.

Аналізовані підприємства мають незбалансовані показники обсягів активів за групами ліквідності та пасивів, згрупованими за строками їх погашення. У складі груп ліквідності активів лісогосподарських підприємств Східного Полісся переважно збільшувалися обсяги: найбільш ліквідних активів (у 87,5% підприємств); активів, що реалізуються повільно (у 87,5% підприємств), та активів, що складно реалізуються (у 75% підприємств). Навпаки, зменшувалися обсяги активів, що реалізуються швидко (у 62,5% підприємств).

У складі груп пасивів, утворених за ознакою строковості їх оплати, також спостерігалися спільні тенденції. Зростали у більшості підприємств обсяги негайних пасивів (75% підприємств) і постійних пасивів (100%). Короткострокові пасиви (строк погашення до 1 року) були відсутні протягом аналізо-

**Показники фінансової стійкості лісогосподарських підприємств
Східного Полісся за 2003–2007 рр.***

Показники	Державні лісогосподарські підприємства							
	Н-Сіверське ЛГ	Семенівське ЛГ	Холминське ЛГ	Корюківське ЛГ	Чернігівське ЛГ	Шосткинське ЛГ	Кролевецьке ЛГ	Свеське ЛГ
1. Коефіцієнт концентрації власного капіталу	0,633	0,884	0,811	0,779	0,677	0,530	0,757	0,851
	0,674	0,887	0,792	0,769	0,690	0,620	0,780	0,868
	0,693	0,848	0,773	0,780	0,643	0,678	0,864	0,804
	0,698	0,805	0,665	0,701	0,552	–	0,812	0,817
	0,580	0,796	0,618	–	–	–	–	–
2. Коефіцієнт фінансової залежності	1,580	1,131	1,233	1,284	1,477	1,496	1,321	1,175
	1,484	1,127	1,263	1,300	1,449	1,613	1,282	1,152
	1,443	1,179	1,294	1,282	1,555	1,474	1,157	1,244
	1,443	1,242	1,504	1,427	1,812	–	1,231	1,224
	1,724	1,256	1,618	–	–	–	–	–
3. Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-0,011	0,148	0,143	0,107	-0,092	-0,511	-0,103	0,071
	0,024	0,130	0,127	0,175	-0,099	-0,240	-0,042	0,223
	0,030	0,118	0,154	0,077	-0,307	-0,203	0,038	0,167
	0,106	0,175	0,005	-0,078	-0,393	–	0,039	0,225
	0,143	0,212	-0,017	–	–	–	–	–
4. Коефіцієнт структури залученого капіталу	0,150	0	0	0	0,166	0,091	0	0
	0,157	0	0	0	0,121	0	0	0
	0,141	0	0,074	0	0,093	0	0	0
	0	0	0,237	0	0,107	–	0,014	0
	0	0	0,186	–	–	–	–	–
5. Коефіцієнт довгострокового залучення позичених коштів	0,080	0	0	0	0,073	0,075	0	0
	0,070	0	0	0	0,051	0	0	0
	0,059	0	0,021	0	0,049	0	0	0
	0	0	0,107	0	0,080	–	0,003	0
	0	0	0,103	–	–	–	–	–
6. Тип поточної фінансової стійкості	Нестійк.	Абс.	Нестійк.	Норм.	Критич.	Критич.	Критич.	Абсол.
	Нестійк.	Абс.	Нестійк.	Абсол.	Критич.	Критич.	Критич.	Абсол.
	Нестійк.	Абс.	Нестійк.	Нестійк.	Критич.	Критич.	Нестійк.	Абсол.
	Нестійк.	Абс.	Нестійк.	Критич.	Критич.	–	Нестійк.	Абсол.
	Норм.	Абс.	Критич.	–	–	–	–	–

* У рядках таблиці показники послідовно відповідають рокам: 2003, 2004, 2005, 2006, 2007.

ваного періоду у 37,5% лісогосподарських підприємств, довгострокові пасиви – у 25%, а зростали – у 37,5 і 50% лісогосподарських підприємств.

Отже, беручи до уваги динаміку обсягів груп ліквідності активів і груп пасивів за строками оплати, можна зробити висновок, що на більшості лісогосподарських підприємств регіону домінують тенденції зростання обсягів як груп активів, так і груп пасивів при загальній їх незбалансованості по роках за розмірами в межах самих підприємств.

Аналіз тенденцій змін у стійкості фінансового стану лісогосподарських підприємств у довгостроковій перспективі свідчить здебільшого про погіршення ситуації у 75,0% з них. Дуже складне положення із власним обіговим капіталом і збільшенням обсягів позичання коштів виявлено у 50,0% лісгоспів регіону (табл. 2).

Аналіз тенденцій змін у стані фінансової стійкості лісогосподарських підприємств Східного Полісся за період 2003–2007 рр. дав змогу виявити наступне:

– 75,0% підприємств знизили рівень власної фінансової незалежності в довгостроковій перспективі (на 3,4–19,3% до рівня 2003 року) і лише 25,0% – її підвищили;

– у короткостроковій перспективі лише 50,0% підприємств мали достатній рівень поточної фінансової стійкості, решта – характеризувалися критичним станом при фінансуванні поточної операційної діяльності.

У динаміці відносних показників ефективності діяльності (рентабельності) підприємств регіону загалом переважали позитивні тенденції. Зросли показники: рентабельності активів, рентабельності інвестицій і власного капіталу в 2006–2007 рр. до рівня 2003 року – у 85,7% лісогосподарських підприємств. Однак рентабельність реалізованої продукції зросла наприкінці аналізованого періоду до рівня 2003 року лише у 50% підприємств, а в інших – зменшилася. Динаміка показників рентабельності за роками була нестійкою, в певні роки рентабельність складових майна і реалізації продукції зростала, в інші – зменшувалися. Рівні показників рентабельності, особливо реалізації продукції, протягом аналізованого періоду були низькими у більшості лісогосподарських підприємств регіону (не перевищували 2,7–6,0%).

Проблеми з платоспроможністю, ліквідністю, фінансовою стійкістю, рентабельністю в лісогосподарських підприємствах регіону досліджень мають

дві основні причини: недостатність результатів діяльності для збереження прийняттого фінансового стану (низький рівень прибутковості) або нераціональність розпорядження результатами діяльності (фінансами). Дефіцит грошових коштів або низька платоспроможність лісгоспів призводять до нестачі грошових ресурсів для своєчасного погашення зобов'язань. Індикаторами цього процесу на підприємствах є незадовільні показники ліквідності, прострочена кредиторська заборгованість, наднормативна заборгованість перед бюджетом, персоналом та кредитними установами. Індикатори недостатньої фінансової стійкості лісгосподарських підприємств – зменшення показника фінансової незалежності нижче оптимального рівня (0,7–0,6), від'ємний або нижчий від нормативного рівень значення показника власного обігового капіталу. Недостатня віддача на вкладений у підприємство капітал (низька рентабельність) свідчить про недостатні доходи на обсяг використаного капіталу. Індикаторами є низькі рівні відносних показників ефективності діяльності (рентабельності реалізації продукції та рентабельності капіталу). За низької рентабельності капіталу в лісгоспах необхідні заходи з оптимізації джерел фінансування (структури пасивів).

У сучасних умовах одне з найважливіших завдань теорії антикризового управління підприємством – діагностика ймовірності банкрутства та перспективної оцінки фінансових наслідків його виникнення. У лісовому господарстві існує гостра необхідність розробки власної моделі діагностики фінансового стану, здатної адекватно відбити облікові параметри національної економіки й галузеві особливості лісгосподарського виробництва. Для її побудови використано результати аналізу тенденцій зміни фінансово-економічного стану лісгоспів Новгород-Сіверського Полісся за період 2003–2007 рр. Проведено попередній відбір найбільш значущих вхідних факторів, які охоплюють усі основні групи фінансово-економічних показників діяльності лісгосподарських підприємств (ліквідності й платоспроможності, оборотності, рентабельності, фінансової стійкості, структури капіталу тощо).

Завдання класифікації спостережень за принципом максимальної подібності (віднесення до одного із класів на підставі певного набору параметрів) здійснювали за допомогою багатфакторного дискримінантного аналізу. З розрахунків було виключено фінансові коефіцієнти з тісним кореляційним зв'язком, насамперед ті, що поєднуються в одну групу фінансового аналізу й розраховуються на підставі тих самих статей балансу. В результаті відбору дискримінантних змінних було визначено по одному інформативному показнику з кожної групи фінансових індикаторів, а саме: коефіцієнт абсолютної ліквідності, який має слабкий зв'язок практично з усіма показниками інших аналітичних груп (щільність кореляції < 0,3); коефіцієнт забезпече-

ності власними обіговими коштами; коефіцієнт маневреності власного капіталу; коефіцієнт фінансової залежності й коефіцієнт рентабельності активів.

Після включення розглянутих факторних показників дискримінантна модель інтегрального оцінювання фінансового стану лісгосподарських підприємств отримала такий вигляд:

$$F = 9,835 + 0,739 q_1 + 1,685 q_2 - 0,937 q_3 - 7,539 q_4 + 0,069 q_5, \quad (1)$$

де F – константа дискримінації (інтегральний показник фінансового стану = 0);

q_1 – коефіцієнт абсолютної ліквідності;

q_2 – коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами;

q_3 – коефіцієнт маневреності власного капіталу;

q_4 – коефіцієнт фінансової залежності;

q_5 – коефіцієнт рентабельності активів.

Оскільки константу дискримінації, або диференційний індекс дискримінантної функції, приведено до нуля, подальшу економічну інтерпретацію значень інтегрального показника необхідно проводити таким чином:

1. Якщо величина константи дискримінації F більше нуля ($F > 0$), фінансовий стан лісгосподарського підприємства отримує загальну оцінку «задовільно». Це вказує на відносну ліквідність балансу, платоспроможність та фінансову стійкість підприємства, його забезпеченість власними оборотними засобами, ефективне використання наявних ресурсів. Вірогідність втрати фінансової стабільності та банкрутства невелика.

2. У разі якщо величина константи дискримінації F дорівнює або менша нуля ($F \leq 0$), фінансовий стан лісгосподарського підприємства оцінюється на «незадовільно». Подібний фінансовий стан характеризується неефективним розміщенням ресурсів та їх неефективним використанням, незадовільною ліквідністю та платоспроможністю підприємства, можливою наявністю простроченої заборгованості перед бюджетом, з заробітної плати, недостатньою фінансовою стійкістю та діловою активністю, неспроможністю керівництва забезпечити нормальний цикл виробництва і збуту продукції. Ймовірність втрати фінансової стабільності та банкрутства при цьому є достатньо великою.

Інтегральний показник фінансового стану F доцільно використовувати як індикатор поточного фінансового стану лісгоспів і постійно (не менш ніж 1 раз на квартал) розраховувати на підприємствах галузі за підсумками квартальної фінансової звітності. За його значень ≤ 0 необхідним є поглиблений комплексний аналіз фінансового стану підприємства з визначенням заходів його поліпшення.

ВИСНОВКИ

Складовою системи антикризового управління лісгосподарським підприємством є діагностика фінансових показників діяльності лісгоспів, як необхідний інструментом для прийняття ефективних управлінських рішень. Аналіз основних економічних

показників, а саме – складу майна й джерел його утворення, ліквідності й платоспроможності, фінансової стабільності, ділової активності та фінансової результативності (прибутковості і рентабельності) дає змогу визначити шляхи досягнення стабільного фінансово-економічного стану господарських суб'єктів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. **Ансофф И.** Стратегическое управление / И. Ансофф. – М.: Экономика, 1989. – 519 с.
2. Антикризисное управління підприємством: Навч. посібник / З. Є. Шершньова, В. М. Багацький, Н. Д. Гетманцева; За заг. ред. З. Є. Шершньової. – К.: КНЕУ, 2007. – 680 с.
3. **Баканов М. И.** Теория экономического анализа / М. И. Баканов, А. Д. Шеремет. – М.: Финансы и статистика, 1996. – 288с.
4. **Білошкурський М. В.** Деякі особливості діагностики кризового стану підприємства / М. В. Білошкурський // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – № 3 (45). – С. 85 – 89.
5. **Головко Т. В.** Методика аналізу фінансової звітності підприємства / Т. В. Головко. – К.: Компас, 2000. – 293 с.
6. **Матвийчук А.** Діагностика банкрутства підприємств / А. Матвийчук // Экономика Украины. – 2007. – № 4. – С. 20 – 28.
7. **Мец В. О.** Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства: Навч. посібник / В. О. Мец. – Київ: КНЕУ, 1999. – 132 с.
8. **Салига К. С.** Методичні підходи діагностування фінансового стану / К. С. Салига // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2007. – № 3. – С. 204 – 210.
9. **Свиридов А. К.** Антикризисное управление: принятие решений на краю пропасти / А. К. Свиридов // Проблемы теории и практики управления. – 1999. – № 4. – С. 19 – 26.
10. **Сметанюк О. А.** Алгоритм визначення антикризових заходів на основі результатів діагностики фінансового стану підприємства // Вісник СумДУ. Серія Економіка. – 2007. – № 1. – С. 163 – 168.

11. **Уткин Э. А.** Антикризисное управление / Под ред. Э. А. Уткина. – М.: Асоц. «Тандем», изд. ЭКМОС, 1997. – 400 с.

DIAGNOSTICS OF FINANCIAL CONDITION OF FORESTRY ENTERPRISES IN THE SYSTEM OF CRISIS MANAGEMENT

A. S. TOROSOV, PhD, I. N. ZHEZHKUN, PhD, E. S. ZUYEV
Ukrainian Research Institute of Forestry and Forest Melioration named after G. M. VYSOTSKY

The main research trends of investigation of the level of financial indices of forest enterprises are determined. Original model of integrated assessment of financial state of forestry enterprises in forest-covered regions in the system of crisis management is suggested.

Key words: *diagnostics, finance, analysis, crisis management, forest enterprise.*

ДИАГНОСТИКА ФИНАНСОВОГО СОСТОЯНИЯ ЛЕСОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ В СИСТЕМЕ АНТИКРИЗИСНОГО УПРАВЛЕНИЯ

A. S. TOROSOV, канд. экон. наук, ЖЕЖКУН И. Н., канд. экон. наук, Е. С. ЗУЕВ
Украинский научно-исследовательский институт лесного хозяйства и агролесомелиорации им. Г. Н. Высоцкого

Определены основные направления исследования уровня финансовых показателей деятельности лесохозяйственных предприятий. Предложена оригинальная модель интегральной оценки финансового состояния предприятий лесного хозяйства лесобеспеченных регионов в системе антикризисного управления.

Ключевые слова: *диагностика, финансы, анализ, антикризисное управление, лесохозяйственное предприятие.*